

---

## ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ИЛИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ПРАВОТО НА ЕС И БЪЛГАРСКОТО ВЪТРЕШНО ПРАВО ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА РЕГЛАМЕНТ „БРЮКСЕЛ IА“?

БОРЯНА МУСЕВА\*

*Катедра „Международно право и международни отношения“*

**Резюме:** България участва в съдебното сътрудничество по граждански дела с трансгранични последици, включено в Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), вече повече от 10 години. Един от най-важните инструменти в тази област е Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (т.нар. Регламент Брюксел Iа). Статията се фокусира върху два аспекта, свързани с действието на регламента спрямо лицата.

Първият е посветен на прилагането на Регламент Брюксел Iа спрямо физическите лица в зависимост от наличие на „местоживеене“ в държава членка на ЕС. За съжаление, в Регламент Брюксел Iа не съществува легално автономно понятие за „местоживеенето“ на физическите лица. Този въпрос е оставен на държавите членки, както е предвидено в член 62 Регламент Брюксел Iа. В същото време съществуват насоки за тълкуването му, които могат да бъдат изведени косвено от регламента и от предхождащите го актове. Българската съдебна практика относно местоживеенето на физическо лице, включително на ниво ВКС, е противоречива, което води до несигурност и непредсказуемост. Статията предлага изход от тази ситуация, като предлага, *inter alia*, евентуално отправяне на преюдициално запитване до Съда на ЕС.

---

\* Доцент по международно частно право в ЮФ на СУ „Свети Климент Охридски“, доктор по право, ръководител на Катедра „Международно право и международни отношения“.

Вторият аспект е посветен на възможността за предявяване на иск срещу трето лице в рамките на иск за поръчителство или гаранция или в рамките на друго производство на трето лице в съда, сезиран с първоначалното дело. Правната рамка е установена в член 8, точка 2 от Регламент Брюксел Ia. Съществува проблем, който произтича от член 219, ал. 2 от Гражданския процесуален кодекс, който забранява участието на трета страна в главното производство, ако тази трета страна няма постоянен адрес в България или живее в чужбина. В статията се поддържа тезата, че правото на ЕС има предимство и позволява достъп до българските съдилища и в рамките на дела, свързани с трети страни – помагачи от държави членки на ЕС. Желаната цел е преодоляване на трайната съдебна практика на българските съдилища, ограничаваща участието на трета страна-помагач в трансгранични граждански и търговски дела у нас.

**Ключови думи:** международна компетентност, Регламент 1215/2012, местоживее-не, преюдициално запитване, трето лице-помагач, съотношение между вътрешно право и право на ЕС.

## **ACTION AND REACTION BETWEEN EU LAW AND BULGARIAN LAW IN THE APPLICATION OF BRUSSELS I RECAST REGULATION**

BORIANA MUSSEVA\*

Department of International Law and International Relations

**Abstract:** Bulgaria is participating at the judicial cooperation in civil matters with cross-border implications entailed currently in the Treaty on the Functioning of the European Union for more than 10 years now. One of the most important instruments in this field is Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (so called Brussels I Recast Regulation). This paper focuses on two aspects connected with the *ratio personae* of Brussels I Recast Regulation.

The first one is devoted to the application of Brussels I Recast Regulation towards natural persons, depending to large extend on their domicile in an EU Member State. Unfortunately there is no definition of the “domicile” of natural persons contained in Brussels I Recast Regulation. This question is left to the Member States as envisaged in Article 62. At the same time there are some guidelines that can be drawn indirectly from the Regulation and from the previous instruments on the same matter. The Bulgarian case law determining the domicile of a natural persons under the Bulgarian standards but in sense of the Brussels I Recast Regulation is controversial. There are three different views of the Bulgarian Court of Cassation in this regard. This ambivalent understanding of the domicile creates uncertainty and unpredictability. This paper suggests way out of this conflicting situation proposing *inter alia* a possible request for preliminary ruling of ECJ.

The second aspect is devoted to the possibility of lodging a claim against a third party in an action on a warranty or guarantee or in any other third-party proceedings in the

---

\* Associate Professor in Private International Law at the Faculty of Law, Sofia University „St. Kliment Ohridski”, Ph.D., .....

court of the domicile of the main defendant in situations when the court is seized with the original proceedings. The legal frame is established in Article 8, point 2 of Brussels I Recast Regulation. The problem lies in a Bulgarian rule contained in Article 219, paragraph 2 of the Civil Procedural Code forbidding participation of a third party in main proceedings if this third party does not have permanent address in Bulgaria or lives abroad. This paper argues that the EU law prevails and allows accesses to the Bulgarian courts also in cases concerning third parties from EU Member States. The desired goal is overriding of a standing case law of the Bulgarian courts limiting the right of proceeding against third parties in cross-border cases.

**Key words:** international jurisdiction, Regulation 1215/2012, domicile, preliminary ruling, third party, relationship between domestic law and EU law.

## I. Увод

Международното частно материално и процесуално право на Република България се промени драстично след присъединяването на страната ни към Европейския съюз (ЕС). Международната компетентност, приложимото право, признаването, допускането до изпълнение, изпълнението, сътрудничеството между националните съдилища (напр. при връчване на документи или събиране на доказателства) в много области вече се уреждат непосредствено от правото на ЕС и задължителната практика на Съда на ЕС (СЕС). Достатъчно репрезентативно е да се посочат области като договорните<sup>1</sup> и извъндоговорните<sup>2</sup> отношения, развода<sup>3</sup>, родителската отговорност<sup>4</sup>, издръжката<sup>5</sup>, наследяването<sup>6</sup>, имуществените отношения между съпрузи и регистрирани партньорства<sup>7</sup>. Всички те съставляват т.нар. европейско международно част-

---

<sup>1</sup> Регламент (ЕО) № 593/2008 относно приложимото право към договорни задължения (т. нар. Рим I).

<sup>2</sup> Регламент (ЕО) № 864/2007 относно приложимото право към извъндоговорни задължения (т. нар. Рим II).

<sup>3</sup> Регламент (ЕС) № 1259/2010 относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла.

<sup>4</sup> Регламент (ЕО) № 2201/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (т. нар. Брюксел IIa).

<sup>5</sup> Регламент (ЕО) № 4/2009 относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка.

<sup>6</sup> Регламент (ЕС) № 650/2012 относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство.

<sup>7</sup> Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи и Регламент (ЕС) 2016/1104 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото съ-

но и процесуално право, замислено като приложимо в България по идентичен начин, както в останалите държави членки на ЕС.

Европейското международно частно материално и процесуално право е част от политиката на ЕС във връзка с пространството на свобода, сигурност и правосъдие (дял V от ДФЕС) и по-конкретно съставлява т.нар. „съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение“ (глава 3 на дял V от ДФЕС). Компетентността на институциите на ЕС в тази област възниква с Договора от Амстердам, подписан на 2.10.1997 г. и влязъл в сила на 1.05.1999 г. (чл. 67). Тя бе запазена, като обхванатите от нея мерки бяха разширени, и в ДФЕС (чл. 81). По вид компетентността е споделена (чл. 4, пар. 2, б. „й“ ДФЕС) и многократно упражнена – към настоящия момент приетите регламенти в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение от 1999 г. до 2017 са двадесет и четири като техният брой продължава да расте<sup>8</sup>.

Бурното развитие на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение в рамките на ЕС постави сериозни предизвикателства пред българските правораздавателни органи. Те трябваше най-напред да се запознаят с релевантната уредба на ниво право на ЕС, включително да разберат наднационалния „език“ на съответните нормативни актове. На следващо място българският съд беше длъжен да се абстрахира от новоприетия Кодекс на международното частно право (КМЧП), който не беше променян с оглед дерогирането му в отделни части от правото на ЕС. След това затруднение, идваше ключовият момент, при който съдът следваше да установи действието на съответния европейски нормативен акт по време, пространство, материя и спрямо лицата, както и неговото съотношение с конкуриращи го нормативни актове с идентичен на неговия предметен обхват. Разбира се, българските правораздавателни органи трябваше да прилагат и тълкуват нормите на правото на ЕС по начина, който произтича от самите тях и с оглед задължителната практика на Съда на ЕС.

В рамките на тези предизвикателства българските съдилища разполагаха с частичната подкрепа на българската правна доктрина, която трябваше да догонва европейското развитие и не винаги успяваше да предложи навременни анализи и разрешения по текущи проблеми, произтичащи от правото на ЕС.

Българската съдебна практика по прилагане на регламентите в материята на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение в рамките на десетте години членство на страната ни в ЕС нарасна значително. Нейното многообразие не може да бъде представено

---

трудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения в областта на имуществените последици на регистрираните партньорства.

<sup>8</sup> На дневен ред е изменение на Регламент (ЕО) №2201/2003, предложението за което беше публикувано от Комисията от 30 юни 2016.

в рамките на една статия, а предполага множество тематично ориентирани проучвания<sup>9</sup>.

Настояща статия си поставя за цел да анализира една от областите на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение, а именно: съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела, доколкото същото е най-старо и най-съществено за свободното движение на стоки, услуги и капитали. Призмата на проучването ще бъде поставена върху действието спрямо лицата на Регламент (ЕС) № 1215/2012 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (преработен текст) (ОВ 2012, L 351, р.1, по-нататък Регламент Брюксел Ia), съответно отменения Регламент (ЕО) № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ 2001, L 12, р.1, по-нататък Регламент Брюксел I). Ще бъде представена релевантната нормативна уредба и българската съдебна практика по два ключови аспекта: относно местоживеенето на физическите лица и във връзка с възможността за привличане на трето лице от държава членка на ЕС като подпомагаща страна.

Причината за избор на областта и дискурса е продиктувана от обстоятелството, че бяха установени определени затруднения, които пречат за адекватното прилагане на този ключов регламент от правото на ЕС у нас в посочените хипотези.

## II. Местоживеене на физическо лице според Регламент Брюксел Ia

В рамките на десетте години от прилагане на Регламент Брюксел Ia и предхождащия го Регламент Брюксел I българската съдебна практика и доктрина не успя да се обедини около едно становище относно точното съдържание на понятието „местоживеене“ на физическо лице. Отговорът на този въпрос е фундаментален за точното прилагане на този основен източник на правото на ЕС в материята на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение.

---

<sup>9</sup> Като напр.: **Натов**, Николай, Боряна **Мусева**, Васил **Пандов**, Теодора **Ценова**, Дафина **Сърбинова**, Станислав **Йордански**, Емил **Цанев**, Михаил **Станков**. Регламентът Брюксел IIa. Коментар. София: Сиела, 2014 (по-нататък Регламентът Брюксел IIa. Коментар) и **Натов**, Николай, Боряна **Мусева**, Ясмина **Андреева**, Станислав **Йордански**, Теодора **Ценова**, Дафина **Сърбинова**, Васил **Пандов**, Захари **Янакиев**, Николай **Банков**, Цветан **Крумов**. Регламентът Брюксел I. Коментар. София: Сиела, 2012 (по-нататък Регламентът Брюксел I. Коментар).

## 1. Значение на „местоживеенето“

Регламент Брюксел Ia, както и отмененият Регламент Брюксел I ориентират своето действие спрямо лицата при определянето на международната компетентност с оглед тяхното „местоживеене“. Доколкото ответникът има местоживеене в държава членка на ЕС, сезираният съд следва да прилага регламентите (чл. 4 Регламент Брюксел Ia и чл. 2 Регламент Брюксел I). Обратно, ако ответникът няма местоживеене в държава членка на ЕС, приложение намират разпоредбите на националното международно частно процесуално право (у нас – най-често: КМЧП). От тази разделителна линия има отклонения при т.нар. случаи на универсално действащи правила за международна компетентност. Такива са правилата относно изключителната компетентност<sup>10</sup>, избора на съд<sup>11</sup> и в Регламент Брюксел Ia – в някои хипотези, при ищци, които имат качеството на по-слаба страна<sup>12</sup>. При тях местоживеенето е без значение, т.е. регламентите се прилагат независимо от местоживеенето на страната/страните. Гражданството във всички случаи е ирелевантно. Местоживеенето е от ключово значение при прилагане на международната компетентност при по-слабата страна, стои в основата на общата компетентност и детерминира случаите на т.нар. специална (факултативна) компетентност. Ето защо неговото точно съдържание има съществена роля, не само с оглед действието на регламента спрямо лицата, но и при прилагането на голяма част от основанията за определяне на международната компетентност.

## 2. Правна уредба

Европейският законодател дава легална дефиниция на понятието „местоживеене“, когато страната е **юридическо лице**. Съгласно чл. 63 от Регламент Брюксел Ia (преди чл. 60 от Регламент Брюксел I) търговските дружества или други юридически лица или сдружения на физически или юридически лица имат местоживеене в мястото, където се намира тяхното: а) седалище по устав; б) централно управление; или в) основно място на стопанска дейност. Благодарение на тази автономна дефиниция във всички държави членки на ЕС съществува яснота, сигурност и предвидимост при преценката относно действието на регламента спрямо юридическите лица, както и при прилагането на отделните негови правила за международна компетентност.

Не така стоят нещата, когато по гражданско или търговско дело участва **физическо лице**. Съгласно чл. 62, пар. 1 от Регламент Брюксел Ia (преди чл. 59, пар. 1 от Регламент Брюксел I), за да определи дали една страна има местоживеене в държава членка, чиито съдилища са сезирани по делото, съдът

<sup>10</sup> Чл. 22 от Регламент Брюксел I и чл. 24 от Регламент Брюксел Ia.

<sup>11</sup> Чл. 23 и чл. 24 от Регламент Брюксел I и чл. 25 и 26 от Регламент Брюксел Ia.

<sup>12</sup> Чл. 18, пар. 1 и чл. 21, пар. 2 от Регламент Брюксел Ia.

прилага вътрешното си право. Обратно, ако страната няма местоживее<sup>13</sup> в държавата членка, чиито съдилища са сезирани по дадено дело, тогава, за да определи дали страната има местоживее в друга държава членка, съдът прилага правото на тази държава членка (пар. 2). На практика подходът на европейския законодател е вместо автономна еднаква за всички държави членки дефиниция за местоживее на физическо лице, както е направил по повод на юридическите лица, да насочи по пътя на препращането към вътрешното право на съответните държави.

От уредбата, дадена от Регламента, следва, че ако е сезиран българският съд и няма универсално действаща компетентност, той трябва да установи най-напред, дали ответникът има местоживее у нас. Само ако се установи, че ответникът няма местоживее в България, нашият съд следва да провери дали ответникът има местоживее на територията на друга държава членка на ЕС като за целта прилага нейното разбиране за местоживее. Така се разрешава и колизията в ситуациите, при които едно физическо лице има местоживее в повече от една държава членка на ЕС. Подобни хипотези са мислими и имат значение при анализа на българското разбиране и съдебна практика.

Използваният подход на европейския законодател при определянето на „местоживеенето“ на физическите лица има потенциал да доведе до различни правни разрешения в отделните държави, съответно по-голяма неяснота и несигурност при прилагането на Регламента. Независимо от това, той се използва още от Брюкселската конвенция относно международната компетентност, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела от 1968 г. (по-нататък Брюкселската конвенция), най-вече с оглед избягване на риска от създаване на различни дефиниции в различни международни конвенции, което по-лесно би довело до отклонение от тях на национално ниво<sup>14</sup>.

### 3. Наднационални параметри за националното понятие „местоживее“

Независимо, че определянето на местоживеенето на физическите лица е предоставено на отделните държави, Брюкселската конвенция, докладът по нейното прилагане, както и Регламентите Брюксел I и Брюксел Ia индиректно **поставят граници**, в рамките на които трябва да попада националната концепция за местоживее на физически лица.

Като първа гранична линия следва да се има предвид, че „местоживеенето“ **не трябва да се приравнява и тълкува като равнозначно на „оби-**

---

<sup>13</sup> В регламента лош превод „местожителство“.

<sup>14</sup> Доклад **Jenard**, Paul. Bericht über dem Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil-und Handelssachen. OB. C 59/1, p. 45

**чайно местопребиваване**<sup>15</sup>. Такава възможност е била отречена още при сключването на Брюкселската конвенция, като това отношение е запазено и при приемането, както на Регламент Брюксел I, така и на Регламент Брюксел Ia. Основната причина е желанието в материята на гражданските и търговски дела да се облекчи сезираният съд, който, на базата на **формална връзка** на дадено лице с конкретната държава, сравнително сигурно и лесно доказуемо да прецени дали и как да прилага съответния нормативен акт относно международната компетентност. Като допълнителен аргумент се изтъква и обстоятелството, че в повечето държави на ЕС местната компетентност се определя с оглед местоживеенето, както и че то съдържа в себе си идеята за по-фиксирано и стабилно място на установяване в сравнение с обичайното местопребиваване<sup>16</sup>.

Като производно от казаното по-горе, Регламентите Брюксел Ia и предхождащите го Регламент Брюксел I и Брюкселската конвенция **не позволяват „местоживеенето“ да се разбира алтернативно като местоживеене или като обичайно местопребиваване**. Подобен подход би довел до увеличаване на възможните компетентни съдилища, което от своя страна създава правна несигурност и потенциал за повече случаи на висящи процеси и свързани искиове<sup>17</sup>.

Определянето на „местоживеенето“ чрез или заедно с обичайното **местопребиваване е изключено и чисто позитивно правно, доколкото обичайното местопребиваване се използва самостоятелно** в Регламент Брюксел Ia (напр. в чл. 15, т. 3 и чл. 19, т. 3), в Регламент Брюксел I (напр. в чл. 5, т. 2, чл. 13, т. 3 и чл. 17, т. 3) и в Брюкселската конвенция (чл. 5, т. 2 и чл. 15, т. 3), т.е. то е различен и самостоятелен критерий спрямо „местоживеенето“.

От изложеното до тук следва, че „местоживеене“, използвано в Регламента Брюксел Ia, както и в предхождащите го нормативни актове на правото на ЕС, в никакъв случай **не трябва да обуславя от „обичайното местопребиваване“, а още по-малко да се изпълва със съдържанието на чл. 48, ал. 7 КМЧП, където е дадено българско легално определение на „обичайно местопребиваване“ на физическо лице**.

Втората граница, която трябва да бъде съобразена, почива върху разбирането, че Регламентите Брюксел Ia (чл. 4), Брюксел I (чл. 2) и Брюкселската конвенция (чл. 2) се **прилагат независимо от гражданството на ответника или на ищеца, съответно „местоживеенето“ не трябва и не бива да бъде използвано като „таен път“ за включване на гражданството сред факторите, определящи действието им и международната компетентност**. Причините са множество. Гражданството още от 1968 г. се счита за „ретрограден

<sup>15</sup> Решение на CEC от 2 април 2009, A, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, точка 43 и 44 и Решение на CEC от 22 декември 2012, Mercredi, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829, точка 56.

<sup>16</sup> Доклада Jendrd, Paul. op.cit., p. 16.

<sup>17</sup> Доклада Jenard, Paul op.cit., p. 16.

критерий“. Използването му предполага друга система от правила за международна компетентност, съобразяваща спорове между граждани на държави членки и спорове с или между граждани на трети държави. Освен това, установяването на гражданството, особено на ответник от чужда държава в рамките на процес не е особено лесно. Трудности биха създали и хипотезите на лица с двойно гражданство или без гражданство. Обратно „местоживееенето“ позволява спазване на един и същ режим за всякакви граждани, които са се установили и са формализирали връзката си с конкретната държава членка посредством „местоживееене“<sup>18</sup>.

Доколкото гражданството не определя нито приложението, нито международната компетентност в Регламент Брюксел Ia и предхождащите го нормативни актове, то не може да бъде въведено едностранно от нито една държава членка чрез „местоживееенето“, защото би довело и до нарушаване на забраната за дискриминация на основание гражданство и екзорбитантни компетентности.

Третата граница е базирана около постулата, че „местоживееенето“ в никакъв случай не трябва да се разширява до законови фикции, както посочва докладът по прилагане на Брюкселската конвенция, относно адрес за целите на връчването<sup>19</sup>. **Тази забрана може да бъде доразвита и с оглед всякакви други законови фикции по повод на адрес,** които в никакъв случай не отразяват действителната връзка между дадено лице и държавата, в която то е формализирало своето конкретно и стабилно местоживееене.

#### 4. „Местоживееене“ на физическо лице в българската правна доктрина

В рамките на десетте години членство на България в ЕС и десетгодишното прилагане първо на Регламент Брюксел I, а от 10.01.2015 г. – на Регламент Брюксел Ia българската правна доктрина не успя да изясни по безспорен начин какво точно следва да е налице, за да се приеме, че едно физическо лице има „местоживееене“ у нас.

Според първата група автори, „местоживееенето“ на физическите лица у нас следва да се свързва с техния „**настоящ адрес**“, така, както е определен в чл. 94 ЗГР. Аргументите са свързани с това, че този вид адрес е формална връзка между едно физическо лице и българската държава, който е замислен да доказва, че лицето действително пребивава на него. Той е лесно установим и удобен за приложение. При преместване в чужбина този адрес у нас престава да съществува, а се замества с посочване на държавата, където лицето се е установило (чл. 94, ал. 3 ЗГР). По този начин се отразява действителното местоположение на лицето. Настоящият адрес съобразява принципа *actor*

---

<sup>18</sup> Доклада Jendrd, Paul. op.cit., p. 15.

<sup>19</sup> Доклада Jenard, Paul. op.cit., p. 15.

*sequitur forum rei*, според който съдът трябва да следва ответника там, където той наистина се намира. Обратно – постоянният адрес, който всеки български гражданин трябва да има, независимо от местоживеенето си по света (чл. 93 ЗГР), не отразява действителното местоживеене, равен е на гражданство и на практика има фиктивен характер. Авторът на настоящата статия с изложените аргументи застъпва именно това разбиране за „местоживеене“<sup>20</sup>.

Втора група автори застава зад разбирането, че „местоживеенето“ в България произтича от наличието на „**постоянен адрес**“ у нас. Аргументът е, че „местожителството“ било заменено с „постоянен адрес“ по силата на ЗГР. Съответно, доколкото „местоживеенето“ било равно на „местожителство“, това означавало съобразяване на „постоянния адрес“<sup>21</sup>.

Трета група автори счита, че „местоживеенето“ следва да се тълкува като „**обичайно местопребиваване**“, така, както то е определено в чл. 48, ал. 7 КМЧП. Аргументът е, че КМЧП е приет преди присъединяването на България към ЕС и синхронизира българското право с европейското<sup>22</sup>.

## 5. „Местоживеене“ на физическо лице според ВКС

За съжаление, подобно на доктрината, практиката на ВКС по изясняването на понятието „местоживеене“ на физическо лице у нас с оглед прилагането на Регламентите Брюксел I и Брюксел Ia също не е единна.

Според някои състави на ВКС „**местоживеенето**“ е **равнозначно на „обичайно местопребиваване“**, доколкото това е дефиницията, дадена от вътрешното българско право в чл. 48, ал. 7 КМЧП<sup>23</sup>.

Други състави на ВКС приемат, че наличието на „**местоживеене**“ по смисъла на Регламент Брюксел Ia и Брюксел I в България **следва да се преценява съобразно „настоящия адрес“**<sup>24</sup>. Аргументите в подкрепа на това разбиране са, че „настоящият адрес“, за разлика от „постоянния“, отразява действител-

---

<sup>20</sup> **Мусева**, Боряна. Из лабиринта на международната компетентност по граждански и търговски дела. *Юридически свят*, 2006, № 2, 67–68.

<sup>21</sup> Вж., Регламентът Брюксел I, Коментар, цит. съч. с. 567.

<sup>22</sup> **Попова**, Валентина. Актуални проблеми на европейския граждански процес и част VII на ГПК. София: Сиела, 2011, с. 21; **Златарева**, Маргарита. Международен граждански процес. София: Сиела, 2010, с. 97 и с. 101.

<sup>23</sup> Определение № 9 от 13.01.2010 г. по ч. гр. д. № 435/2009 г., Г. К., II г. о. на ВКС, така и по-долните инстанции: Определение № 11105 от 13.11.2015 г. по гр. д. № 4318/2014 г. на Районен съд – Пловдив и решение № 587 от 23.11.2015 г. по в. гр. д. № 577/2015 г. на Окръжен съд – Пазарджик, решение № 814 от 03.11.2014 г. по гр. д. № 2507/2013 г. на Районен съд – Пазарджик.

<sup>24</sup> Определение № 886 от 09.11.2011 г. по ч. т. д. № 130/2011 г., Т. К., II Т.О. на ВКС и определение № 649 от 22.11.2010 г. по ч. гр. д. № 631/2010 г., Г.К., IV Г. О. на ВКС (с известна условност), така и по-долните инстанции: определение № 4580 от 15.04.2014 г. по гр. д. № 4941/2011 г. на Районен съд – Пловдив.

ното местоживеене на дадено лице, особено при българи, установили се да живеят в чужбина. Настоящият адрес отразява в по-голяма степен принципа *actor sequitur forum rei*, който изисква съдът да следва ответника там, където той наистина се намира.

Съществува и трето виждане на съдии от ВКС, съгласно което „**местоживеенето**“ трябва да се определя според **мястото, където лицето фактически живее, без значение дали е извършена и административна регистрация**<sup>25</sup>. До този извод се достига, като се преминава през дефиницията на „обичайно местопребиваване“ по чл. 48, ал. 7 ГПК и тази за „настоящ адрес“ по смисъла на чл. 94 ЗГР. На базата на ал. 3 от чл. 94 ЗГР се приема, че е възможно заявеният адрес и този по фактическо местопребиваване да не съвпадат. Акцентът се поставя върху мястото на живеене, а не върху формалната регистрация, която е негова последица. Съставът на ВКС реферира към друго свое произнасяне в подобен смисъл и приема, че практиката на ВКС е непротиворечива<sup>26</sup>.

Всички произнасяния на ВКС са с определения по чл. 274 ГПК, всяко от които до последните изменения на ГПК имаше задължителен характер.

Съществуват и други виждания за понятието „местоживеене“, застъпвани от други съдилища, различни от ВКС. Така например се приема, че „местоживеенето“ следва да произтича от обичайното местопребиваване, което трябва да се припокрива с постоянния адрес<sup>27</sup>. Други съдии приемат, че критерият не е „постоянният адрес“, а местоживеенето, без обаче да уточняват какво точно означава това понятие<sup>28</sup>.

## 6. Изводи и предложения

Представената съдебна практика на ВКС и на останалите съдилища безспорно разрешава противоречиво един и същ въпрос.

От точното определяне на „местоживеенето“ на физическо лице у нас зависи, както самото прилагане на Регламент Брюксел Ia в частта относно международната компетентност, така и правото и задължението на българския съд да разгледа и реши спор с международен елемент на базата на компетентност в полза на по-слабата страна, при обща компетентност, както и с оглед съобразяването на специалната или допълнителната компетентност.

---

<sup>25</sup> Определение № 543 от 16.06.2016 Г. по гр.д. № 1754/2016 г., Г. К., IV Г. О. на ВКС, Решение № 270/19.02.2015 г. по гр. д. № 7175/2013 г. на IV г.о. на ВКС, така и Определение № 959 от 25.04.2017 г. по в. ч. гр. д. № 646/2017 г. на Окръжен съд – Пловдив.

<sup>26</sup> Определение № 543 от 16.06.2016 Г. по гр.д. № 1754/2016 г., Г. К., IV Г. О. на ВКС.

<sup>27</sup> Определение № 305 от 10.05.2014 г. по в. ч. гр. д. № 269/2014 г. на Окръжен съд – Пазарджик.

<sup>28</sup> Определение № 2423 от 19.08.2014 г. по в. ч. гр. д. № 2241/2014 г. на Окръжен съд – Пловдив.

Ако в рамките на дело, образувано пред съд на друга държава членка на ЕС се повдигне въпросът за наличие на местоживеене в България, чуждият съд трябва да е в състояние на установи и приложи българското вътрешно правило относно местоживеенето на физическото лице у нас (съгласно чл. 62, пар. 2 Регламент Брюксел Ia). С оглед на факта, че това не е лесно за българските правораздавателни органи, не би трябвало да бъде изненада, ако чуждестранният съд се окаже в безизходна ситуация.

Състоянието на българската съдебна практика е обусловено от множество фактори. От една страна е налице недостатъчно добро познаване на Регламент Брюксел Ia, както и на предхождащия го Регламент Брюксел I, доколкото точно по този въпрос трябва да се познава и техният прототип Брюкселска конвенция и коментара по прилагането ѝ. От друга страна, както се посочи, доктрината също не е особено полезна, доколкото е противоречива. На следващо място, липсата на нарочна уредба във връзка с „местоживеенето“ във вътрешното ни право, конфронтира съда с нуждата от тълкуване на ЗГР и КМЧП. Тълкуването на ЗГР за целите на международното частно процесуално право е трудно, ако се съобразява българската народопсихология и небрежност при съобразяване на задължения за регистрация, съответно за прекратяване на регистрация при преместване извън границите на България. Точно по тази тема е налице и политическа чувствителност, защото от нея зависи доста често изходът на изборния процес, което прави промяната ѝ доста сложна. За съжаление, съществуват и група лица, които не попадат в обхвата на прилагане на ЗГР – по-конкретно: лица, граждани на държави членки на ЕС, различни от България, за чието пребиваване се прилага Законът за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на Европейския съюз, които не са български граждани и членовете на техните семейства. Това затруднява допълнително съдебната практика. Реферирането към КМЧП също не е особено удачно, защото той създава българска система от правила за международна компетентност, а не подпомага прилагането на Регламент Брюксел Ia.

Противоречивата съдебна практика по въпроса за „местоживеенето“ създава сериозна правна несигурност и липса на предвидимост относно достъпа до български съд при физически лица по дела с трансгранично значение. България като държава членка на ЕС не може да си позволи подобно продължаващо с години и доближаващо се до произвол положение.

Съществуват **два мислими варианта** за изход от описаната ситуация.

Първият е **по пътя на тълкувателно решение по реда на чл. 292 ГПК**. Доколкото съществуват противоречиви разрешения на един и същ въпрос, това е установеният национален механизъм за уеднаквяване на съдебната практика. В случая европейският законодател е предвидил изрично, че „местоживеенето“ на територията на държавата на сезирания съд се определя според неговото вътрешно право (чл. 62, пар. 1 Регламент Брюксел Ia). Това

позволява и осъществяване на тълкувателна дейност от българския ВКС. В същото време, при уеднаквяването на своята практика, българският ВКС трябва на всяка цена да съобрази параметрите, зададени от правото на ЕС във връзка с понятието „местоживеене“ на физическо лице в рамките на целите и системата на самия Регламент, т.е. да извърши така нареченото „съобразено с регламента“ тълкуване. Излизането извън тях би означавало нарушение на правото на ЕС, което продължава да се прилага пряко, непосредствено и с предимство. Това от своя страна отново би създавало правна несигурност и непредвидимост, както за българските и чужди правораздавателни органи, така и за всички български и чужди граждани, които са или са били свързани с България.

Вторият мислим изход от ситуацията на правна несигурност по повод изясняване на понятието „местоживеене“ на дадено физическо лице у нас е по пътя на **потенциално преюдициално запитване по реда на чл. 267 ДФЕС**. То предполага ВКС или друг съд да трябва да се произнесе относно наличието или липсата на „местоживеене“ на дадено физическо лице у нас по повод на конкретен спор. Това може да бъде спор, както по повод действието на Регламент Брюксел Ia спрямо лицата (напр. спор с международен елемент срещу ответник, физическо лице – чужд гражданин, пребиваващ в България), така и по повод някой от видовете компетентност (напр. дело у нас, образувано срещу ответник – български гражданин с постоянен адрес у нас, но пребиваващ от години напр. в Германия). Сезираният съд би могъл да попита СЕС дали Регламент Брюксел Ia поставя граници/параметри относно понятието „местоживеене“ на физическо лице, които трябва да бъдат съобразявани при преценката относно националното разбиране за „местоживеене“. В случай, че СЕС отговори, че има подобни граници, може да се разсъждава и дали възприеманите у нас тълкувания на понятието „местоживеене“ отговарят на съответните ограничителни параметри. Преюдициалното запитване до СЕС е възможно, защото се отнася до въпрос, който не е безспорен. Това е така, доколкото представените по-горе параметри са изведени доктринално чрез тълкуване на Брюкселската конвенция и доклада по нейното прилагане. Не съществува изрично произнасяне в този смисъл на СЕС, нито е налице изрична позитивно-правна уредба. Следователно, налице е известна правна несигурност на ниво право на ЕС. Отделно, самото съществуване на противоречива практика на ВКС, както и на спорове в доктрината у нас доказват, че поставеният въпрос е безспорно неясен на ниво българска юриспруденция и теория.

Подобен подход за отправяне на преюдициално запитване **не е непознат в практиката на СЕС**. Като пример може да бъдат посочени дела, при които се прави преценка за съвместимост или несъвместимост на дадено разрешение с обществения ред на дадена държава членка на ЕС. Институтът на „обществения ред“ е предвиден изрично в същия Регламент Брюксел Ia (както и „местоживеенето“), като се счита, че е понятие, което е национално по свое-

то съдържание (както и „местоживеенето“). Независимо от това, в резултат от произнасяния на СЕС трайно се поддържа разбирането, че правото на ЕС (вкл. Регламент Брюксел Ia/Брюксел I и Брюкселската конвенция) поставя определени предели към съдържанието, изяснено с оглед националните особености<sup>29</sup>. Както изрично се посочва в т. 47 от решението на СЕС от 23 октомври 2012 по дело C-302/13 *flyLAL ECLI:EU:C:2014:2319* държавите членки по принцип остават свободни да определят, в съответствие с националните си разбирания, изискванията на обществения си ред, пределите на това понятие се определят чрез тълкуване на този регламент. Следователно Съдът трябва не да определя съдържанието на понятието „обществен ред“ в държава членка, а по-скоро да упражнява контрол по отношение на рамките, в които съд на държава членка може да използва това понятие... Самите „рамки“ се извеждат от тълкуването на Регламента преди всичко в зависимост от целите и от системата на посочения регламент<sup>30</sup>.

Вариантите с оглед развитието на производството по отправяне на преюдициално запитване са няколко. Ако СЕС допусне до разглеждане преюдициалното запитване, са мислими две хипотези с оглед преценката дали съществуват рамки за понятието „местоживеене“. Ако се приеме, че такива има, СЕС може да се ограничи само да установи кои са те или да отиде и по-далеч: да направи и преценка за съвместимостта на националните интерпретации с установената рамка. Ако приеме, че няма предели, зададени от Регламент Брюксел Ia, то преценката остава напълно в ръцете на националния законодател, съответно правоприлагащ орган. В случай, че СЕС прецени, че въпросът е ясен и приключи делото с определение, то също има значителна правна стойност, защото, независимо от същността си, то пак има мотиви и диспозитив, съответно задължителен характер, който може да разреши съществуващата повече от 10 години несигурност по повод точното съдържание на понятието „местоживеене“ според Регламент „Брюксел Ia“.

Доколкото точното съотношение между правото на ЕС и националното право, вкл. и по повод Регламент Брюксел Ia, е особено деликатна материя, считам, че следва да се подходи най-напред през преюдициално запитване, а едва след това – с оглед заключението на СЕС – да се прецени кое да бъде конкретното българско разрешение. Описаната последователност би предпазила българските правораздавателни органи от риска да се произнесат по

---

<sup>29</sup> Вж. решение на СЕС от 23 октомври 2012, *flyLAL*, C-302/13, EU:C:2014:2319, точка 47, като и решение от 16 юли 2015, *Diageo Brands BV*, C-681/13, EU:C:2015:471, точка 42.

<sup>30</sup> Вж. решение на СЕС от 28 април 2009, *Apostolides*, C-420/07, EU:C:2009:271, точка 41 и цитираната съдебна практика, решение на СЕС от 27 февруари 2014, *Cartier parfums-lunettes* и *Axa Corporate Solutions Assurance*, C-1/13, EU:C:2014:109, точка 32 и цитираната съдебна практика, както и решение на СЕС от 3 април 2014, *Hi Hotel HCF*, C-387/12, EU:C:2014:215, точка 24 и цитираната съдебна практика.

начин, който да не отговаря в пълна степен на целите и систематиката на регламента.

Вероятно поради подобни съображения към настоящия момент СЕС предстои да се произнесе със заключение по дело C-571/16, образувано от Варненския административен съд. Отправеното преюдициално запитване е по повод тълкуването на чл. 4, пар. 3 от Договора за ЕС относно някои процесуални аспекти, отнасящи се до разглеждането на искове за вреди от нарушения на правото на ЕС. Независимо че съществува трайна практика на СЕС, от която следва, че по същество поставените въпроси са прерогатив на националното право, то се намира във връзка и взаимодействие с правото на ЕС и има смисъл СЕС да се произнесе по разделителната граница между тези два правопорядъка. Това наложи и спирането на общото тълкувателно дело на ВКС и ВАС под № 2/2015 г. Какъв ще бъде изходът, предстои да видим.

### **III. Трето лице – помагач**

Вторият аспект, който заслужава анализ с оглед действието на Регламент Брюксел Ia спрямо лицата, е свързан с възможността за участие пред български съд като подпомагаща страна на трето лице от държава членка на ЕС. Проблемът произтича от забраната, която се съдържа в чл. 219, ал. 2 от ГПК, и съотношението ѝ спрямо чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia (чл. 6, т. 2 от Регламент Брюксел I).

#### **1. Участие на трето лице – помагач според чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia**

Съгласно чл. 8, пар. 2 от Регламент Брюксел Ia срещу лице с местоживее в държава членка може да бъде предявен иск *като трета страна по дело за поръчителство или гаранция или в друго производство на трета страна, в съда, сезиран с първоначалното дело, освен ако това дело е заведено единствено с цел това лице да бъде отклонено от подсъдността на съда, който би бил компетентен по неговото дело*. При тази езикова редакция на разпоредбата, не е особено лесно да се извлече съдържащата се в нея норма. На практика чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia позволява съдът на дадена държава членка, който е международно компетентен да разгледа граждански или търговски спор с международен елемент, да придобие международна компетентност и да се произнесе и за обратен иск (съгласно българската терминология), предявен срещу трето лице във връзка с основния спор. Третото лице от своя страна трябва да има местоживее в държава членка на ЕС, различна от държавата на сезирания съд. По същността си чрез тази възможност се предпочита интересът на страната по първоначалното дело пред интереса на третото лице от привличането му пред познатия

и близък нему съд. Крайната цел е постигане на процесуална икономия и по-голяма правна сигурност<sup>31</sup>.

Доколкото не всички държави членки познават института на обратния иск, а само част от тях (предимно от романския правен кръг<sup>32</sup>), чл.8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia позволява ограничаване на неговото прилагане при изрично изявление в този смисъл от страна на държавите членки. Съгласно чл. 65, пар. 1 от Регламента Брюксел Ia, държавите, направили подобно изявление, се включват в нарочен списък, като прилагат компетентността по чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia, доколкото това се позволява от националното им право. България не се е възползвала от подобна възможност, не е посочила, че у нас тази разпоредба е обусловена от българското вътрешно процесуално право, следователно чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia трябва да се прилага у нас пряко, непосредствено и с предимство пред националната уредба. Оттук – българският съд трябва да може да допуска до участие трето лице като подпомагаща страна по дела с международен елемент, доколкото това трето лице има местоживеене в друга държава членка на ЕС.

Хипотезите, при които това се случва, са описани действително по сложен начин. Делото за поръчителство или гаранция (както е според българската версия), съответно *an action on a warranty or guarantee* (английска версия), *la demande en garantie* (френска версия) или *die Klage auf Gewährleistung* (немска версия) визираща иска, който се предявява от ответник срещу трето за процеса лице с цел освобождаване на ответника от неблагоприятни за него последици, които биха възникнали вследствие на съдебния процес<sup>33</sup>. От българска гледна точка това е например случаят на упражняване на регрес чрез обратен иск в хипотези на поръчителство или други вид гаранция. Що се отнася до *друго производство на трета страна*, наречено съответно на английски *any other third party proceedings*, на френски *la demande en intervention*, а на немски: *die Interventionsklage*, то се интерпретира като всякакви процесуални отклонения, при които в рамките на едно главно производство, участва трето лице, спрямо което може да бъде предявен иск (извън хипотеза на поръчителство или друг вид гаранция, напр. при продавач по делото срещу купувача за евикция или по повод отговорността на цедента спрямо цесионера за съществуване на вземането). Намесата на третото лице в чуждия за него процес може да бъде доброволна – когато третото лице само встъпва в процеса, за да защити своите интереси (подобно на познатото у нас встъпване на трето лице-помагач). Тя може да бъде и принудителна – когато то бъде привлечено от една или повече от страните (аналогично на българското привличане на трето лице – помагач)<sup>34</sup>.

<sup>31</sup> Вж. Регламентът Брюксел I. Коментар, цит. съч, с. 104.

<sup>32</sup> Вж. **Jenard**, Paul. op.cit., p. 27.

<sup>33</sup> Вж. **Jenard**, Paul. op.cit., p. 27.

<sup>34</sup> Вж. **Jenard**, Paul. op.cit., p. 28, както и **Сталев**, Живко, **Анелия Мингова**, **Огнян Стамболиев**, **Валентина Попова**, **Ружа Иванова**. Българско гражданско процесуално

Исковите срещу третото за делото лице по силата на чл.8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia могат да бъдат предявени и разгледани от съда, компетентен по първоначалното дело. Без значение е основанието, поради което сезираният съд е компетентен<sup>35</sup>.

Член 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia няма да намери приложение, ако делото срещу третото лице е *заведено единствено с цел това лице да бъде отклонено от подсъдността на съда, който би бил компетентен по неговото дело*. Според Съда на ЕС, ако между първоначалното дело и иска срещу третото лице съществува взаимовръзка, няма да има риск от подобен тип злоупотреба<sup>36</sup>. Така в чл.8, т.2 от Регламент Брюксел Ia се закрепя изискването за наличие на конекситет между предявените искове. Възможната злоупотреба се преценява от сезирания съд. Основните хипотези, при които може да влезе в действие така въведената защитна клауза, са споразумение за избор на съд между страните в процеса, което е сключено единствено и само, за да може да се сезира съд, който е различен от съда по местоживеенето на третото лице. Друга хипотеза е предявяване на иск в определена държава членка с единственото желание ответникът да предяви иск срещу трето лице в рамките на същия процес<sup>37</sup>.

## **2. Забраната за участие на подпомагаща страна според чл. 219, ал. 2 ГПК и българската съдебна практика**

Съгласно чл. 219, ал. 2 ГПК привличане не се допуска, ако *третото лице няма постоянен адрес в Република България или живее в чужбина*. Причината за това ограничение, която се посочва в българската правна литература, е че трябва да се даде възможност на лицето да вземе участие в делото от самото му начало, за да не бъде обвързано от мотивите на решението, без да е било в състояние да въздейства върху изхода на делото със своите процесуални усилия. Отделно – при привличане подобни лица биха били затруднени да вземат участие в делото. Подчертава се и че подобно участие би довело до забавяне на процеса между главните страни<sup>38</sup>.

Българската съдебна практика възприема мотивировката, предоставена в българската правна доктрина по повод тълкуването на чл. 219, ал.2 ГПК като последователно приема, че разпоредбата изрично изключва допускането на привличане в посочените хипотези, за да не се затрудни защитата на третото

---

право. 9. прераб. и доп. изд. София: Сиела, 2012, с. 407 (по-нататък Българско гражданско процесуално право).

<sup>35</sup> Вж. решение на CEC по дело C-365/88 Kongress Agentur Hagen GmbH/Zeehaghe BV.

<sup>36</sup> Вж. решение на CEC по дело C-77/04 Réunion européenne/Zurich Espana und Soprans, № 33.

<sup>37</sup> Вж. Регламентът Брюксел I. Коментар. Цит. съч., с.106.

<sup>38</sup> Вж. Българско гражданско процесуално право. Цит.съч., с. 406.

лице и фактическото му участие в делото и да се даде възможност на лицето да участва в процеса още от самото му начало<sup>39</sup>. Ограничението е приложено и в случай на трето лице – помагач, български гражданин с постоянен адрес у нас, но с настоящ във Франция<sup>40</sup>.

Доколкото въззивното определение, с което се потвърждава отказът на първоинстанционния съд да конституира подпомагаща страна, не подлежи на касационно обжалване<sup>41</sup>, цитираната съдебна практика е на ниво Апелативен съд. Това означава, че поставената проблематика не може да достигне до тълкувателно решение по чл. 292 от ГПК.

### **3. Съотношение между чл. 8, т. 2 Регламент Брюксел Ia и чл. 219, ал. 2 ГПК**

От изложеното по-горе е видно, че съотношението между чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia и чл. 219, ал.2 ГПК създава сериозни затруднения в българската съдебна практика.

В доктрината се подкрепя разбирането, че чл. 219, ал. 2 ГПК не се прилага, в случай, че са изпълнени предпоставките за прилагане на чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia, в частност: когато третото лице има местоживеене в държава членка по смисъла на същия този регламент<sup>42</sup>. Аргументите в подкрепа на това виждане са, че институтите на встъпването и привличането по ГПК попадат в обхвата на чл. 8, т.2 от Регламент Брюксел Ia и че България не е ограничила приложното поле на разпоредбата на базата на чл. 65, пар.1 от Регламент Брюксел Ia<sup>43</sup>.

Изложените аргументи от доктрината явно не са се оказали достатъчно убедителни за българските съдилища, защото, въпреки че са били представени на вниманието им, те са се произнесли в полза на ограничителния режим, установен в чл. 219, ал. 2 ГПК. Изложените от тях аргументи са различни и в никакъв случай не са убедителни.

От една страна, някои съдебни състави споделят виждането, че привличането на трето лице – помагач не попада „безспорно“ в обхвата на чл. 8, пар. 2 от Регламент Брюксел Ia, доколкото хипотезите относно поръчителство и га-

---

<sup>39</sup> Определение № 101 от 15.06.2016 г. по в. ч.т.д. № 146/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново, Определение № 77 от 05.05.2016 г. по в. ч. т. д. № 104/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново, Определение № 62 от 05.04.2016 г. по в. ч.т.д. № 88/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново, Определение № 69 от 25.02.2016 г. по в. ч. т. д. № 58/2016 Г. на Апелативен Съд – Бургас.

<sup>40</sup> Определение № 77 от 05.05.2016 г. по в. ч. т. д. № 104/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново.

<sup>41</sup> Така според т. 9 от Тълкувателно решение № 1/2013 ОСГТК.

<sup>42</sup> Вж. Българско гражданско процесуално право. Цит.сч., с. 407.

<sup>43</sup> Вж. Българско гражданско процесуално право. Цит.сч., с. 407.

ранция сочели на „друг интерес от участието на третата страна в процеса по главния иск“<sup>44</sup>. В двете цитирани определения, които ползват този аргумент, е ставало дума за привличане на трето лице-помагач, който е цедент на вземане, по повод на което цесионерът (ответник) прави възражение за прихващане срещу ищеца при предявен срещу него установителен иск за дължимо вземане. Точно такъв тип отношения обаче покриват еднозначно хипотезата на *друго производство на трета страна*, предвидена в чл. 8, т. 2 Регламент Брюксел Ia. Включването на цедент като трето лице в дело срещу цесионера, в рамките на което е релевирано вземането, е вид процесуално отклонение в рамките на главното производство, водещо до участие на трето лице, спрямо което може да бъде предявен регресен иск. При привличането на подпомагаща страна на практика, както вече бе посочено по-горе, се предпочита интересът на страната по главното дело пред интереса на третото лице. Ето защо аргументът от тип „не е безспорно“ без анализ на конкретната хипотеза по делото, не може да бъде приет като убедителен.

От друга страна в откритата съдебна практика последователно се приема, че с оглед защитата на третото лице ограничението на чл. 219, ал. 2 ГПК е „императив“ и по отношение на лицата, които живеят в чужбина, без да се прави разграничение дали лицето е с местоживеене в държава членка на ЕС или не. Член 219, ал. 2 ГПК била *създадена преди всичко с цел съблюдаване и защита на интереса на лицето, което няма постоянен адрес в рамките на страната или живее в чужбина – идея на закона, която от своя страна не може да бъде квалифицирана като нарушение на правото на Европейската общност*<sup>45</sup>. Без съмнение, чл. 219, ал. 2 ГПК не е злонамерена норма, която по принцип нарушава правото на ЕС. Проблемът с този аргумент е, че българският съд разсъждава през ценностната призма на ГПК и не се опитва по никакъв начин да съобрази перспективата на Регламент Брюксел Ia, и в частност – по повод неговия чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia. Целта на Регламента е да създаде уеднаквени правила за международна компетентност, като по този начин се постигне по-голяма свобода при движението на съдебните решения между държавите членки на ЕС. Това е израз на желанието да се подпомогне правилното функциониране на вътрешния пазар от една страна, а от друга – да се увеличи правната сигурност и предвидимост при дела с международен елемент. Ето защо правилата относно възможността по едно гражданско или търговско дело с международен елемент да бъде привлечено трето лице – помагач, следва да бъдат еднакви в държавите членки. Обратното разрешение

---

<sup>44</sup> Определение № 77 от 05.05.2016 г. по в. ч. т. д. № 104/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново и Определение № 62 от 05.04.2016 г. по в. ч. т. д. № 88/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново.

<sup>45</sup> Определение № 77 от 05.05.2016 г. по в. ч. т. д. № 104/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново и Определение № 62 от 05.04.2016 г. по в. ч. т. д. № 88/2016 г. на Апелативен съд – Велико Търново.

създава условия за *forum shopping* и неравноправно третиране на третите лица в България и в останалите държави членки. Именно на базата на тази аргументация следва да се приеме, че чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia изключва ограничението относно привличането на подпомагаща страна, установено в чл. 219, ал. 2 ГПК.

#### 4. Изводи и предложения

От анализа, направен по-горе, е видно, че проблемът с привличането на трето лице – помагач с местоживеене в държава членка, изглежда разрешен на ниво съдебна практика. Тя просто не прилага Регламента Брюксел Ia, както защото вярва повече в обосновката на чл. 219, ал. 2 ГПК, зададена на ниво българско гражданско процесуално право, така и защото не счита, че това следва от самия Регламент. Истинската причина е повече от очевидна – привличането на трето лице с местоживеене в държава членка на ЕС е допълнително усложнение, което забавя целия процес, затруднява съда и го изправя пред допълнителни дейности като връчване на документи в чужбина, обезпечаване на преводи и, разбира се, го конфронтира с нуждата от произнасяне и по потенциален обратен иск. Ето защо мотивацията е по-скоро ориентирана с оглед резултата – изключване участието на трето лице без постоянен адрес или местоживеене у нас. Както видяхме вече, за постигане на този резултат са намерени и съответните аргументи.

Считам, че трудността от привличане на едно трето лице с местоживеене в държава членка на ЕС е същата, като ако трябва да се привлече като ответник по главно производство. Не би трябвало да се прави разлика с оглед начина на участие на страната – като главна или подпомагаща – със скрит мотив, базиран върху необходимостта от връчване в чужбина. Отделно, по изложените вече съображения, както по-горе, така и с оглед българската правна доктрина, поддържам тезата, че българските съдии неправилно предпочитат забраната на чл. 219, ал. 2 ГПК пред разрешението, което налага нормата от правото на ЕС, съдържаща се в чл. 8, т. 2 на Регламент Брюксел Ia за привличане на трето лице – помагач с местоживеене в държава членка.

Доколкото въпросът не може да бъде отнесен до ВКС, защото прекратителните определения на въззивните съдилища не подлежат на касационен контрол, виждам следните три варианта за развитие на проблематиката. Първият вариант е да се следва установената, неправилна според мен, но изключително удобна за съдиите съдебна практика. Вторият вариант предполага съдия, който да приеме, че чл. 8, т. 2 на Регламент Брюксел Ia покрива хипотезите, водещи до привличане на трето лице с местоживеене в държава членка на ЕС като подпомагаща страна, и да приложи разрешителната норма на Регламента вместо забраната на чл. 219, ал. 2 ГПК. Третият вариант е подобен на втория – пак трябва съдия, който да знае, че не трябва

да прилага забраната на чл. 219, ал. 2 ГПК. Особеното в случая е, че този съдия може да отправи преюдициално запитване до СЕС по повод тълкуване на чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia и съвместимостта му с чл. 219, ал. 2 ГПК. При третия вариант въпросът ще бъде разрешен от СЕС по задължителен начин, което ще позволи преодоляване на неправилната според мен българска съдебна практика и ще доведе до уеднаквяване на възможността трети лица с местоживееене в държава членка да участват като подпомагащи страни по дела у нас.

#### IV. Заключение

В рамките на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение в рамките на ЕС българските съдилища се оказват конфронтирани с множество нови и почиващи на различна, наднационална логика разрешения. Едно от тях се отнася до определяне на действието на Регламент Брюксел Ia спрямо лицата. Докато действието на разпоредбите относно международната компетентност е обусловено от „местоживееене“ в държава членка на ЕС, и доколкото при физическите лица то е предоставено за определяне от държавите членки, ще съществува правна несигурност. Най-добрият изход би бил Регламент Брюксел Ia да придобие универсално действие и да изключи прилагането на националните правила за международна компетентност, така, както вече се случва в материята на издръжката<sup>46</sup> и наследяването<sup>47</sup>. Тогава неминуемо европейският законодател би бил принуден да установи еднакъв за всички държави членки на ЕС критерий за връзка между дадено физическо лице и конкретна държава членка. Към настоящия момент подобно развитие нито е предлагано, нито е очаквано. Ето защо за България е налице необходимост от уеднаквяване на понятието „местоживееене“ на физическо лице у нас по адекватен за целите и систематиката на регламента начин. Подобна необходимост е налице и по повод възможността за привличане като подпомагаща страна на трето лице с местоживееене в различна от България държава членка на ЕС. Силно се надявам, че настоящото изложение би подтикнало българския съд да използва института на преюдициалното запитване и да разреши съществуващата правна несигурност по повод „местоживееенето“ на физическо лице у нас и съвместимостта на забраната по чл. 219, ал. 2 ГПК с допълнителната компетентност, предвидена в чл. 8, т. 2 от Регламент Брюксел Ia.

---

<sup>46</sup> Вж. чл. 2 от Хагския протокол за приложимото право към задълженията за издръжка.

<sup>47</sup> Вж. чл. 20 от Регламент (ЕС) № 650/2012 относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство.

## ЛИТЕРАТУРА

- Златарева**, Маргарита. Международен граждански процес. София: Сиела, 2010. 300 с. (Библиогр.: 297–298).
- Мусева**, Боряна. Из лабиринта на международната компетентност по граждански и търговски дела. *Юридически свят*, 2006, № 2, 41–91.
- Натов**, Николай, Боряна **Мусева**, Ясмина **Андреева**, Станислав **Йордански**, Теодора **Ценова**, Дафина **Сърбинова**, Васил **Пандов**, Захари **Янакиев**, Николай **Банков**, Цветан **Крумов**. Регламентът „Брюксел I“. Коментар. София: Сиела, 2012. 624 с.
- Натов**, Николай, Боряна **Мусева**, Васил **Пандов**, Теодора **Ценова**, Дафина **Сърбинова**, Станислав **Йордански**, Емил **Цанев**, Михаил **Станков**. Регламентът Брюксел IIА. Коментар. София: Сиела, 2014. 488 с.
- Попова**, Валентина. Актуални проблеми на европейския граждански процес и част VII на ГПК. София: Сиела, 2011. 236 с.
- Сталев**, Живко, Анелия **Мингова**, Огнян **Стамболиев**, Валентина **Попова**, Ружа **Иванова**. Българско гражданско процесуално право. 9. прераб. и доп. изд. София: Сиела, 2012. 1320 с.
- Jenard**, Paul. Bericht über dem Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil-und Handelssachen. OB. C 59/1.

Дадена в Катедра „Международно право и международни отношения“ – април 2019 г.  
Рецензент – доц. д-р Васил Пандов.